

Virovitica – Korija, zaštitna arheološka istraživanja 2005.

Virovitica – Korija, Rescue Archaeological Excavation 2005

Prethodno priopćenje / Preliminary report

Tatjana Tkalčec

Primljeno/Received: 15. 1. 2006.

Prihvaćeno/Accepted: 22. 2. 2006.

Arheološko nalazište Virovitica-Korija, prema keramičkim nalazima iz pronađenih objekata, preliminarno se može datirati u razdoblje kasnog neolitika ili ranog eneolitika, kasne faze sopotske kulture. Naselje je vjerojatno bilo izduženog oblika i prostiralo se u smjeru sjeverozapad-jugoistok, a trasa ceste buduće zapadne obilaznice Virovitice sječe tek njegov manji dio.

Ključne riječi: zaštitno arheološko istraživanje, kasni neolitik, rani eneolitik, sopotska kultura
Key words: Rescue archaeological excavation, Late Neolithic, Early Eneolithic, Sopot Culture

Tijekom 2005. g. provedeno je više zaštitnih istraživanja arheoloških nalazišta na trasi zapadne obilaznice grada Virovitice, pri čemu je nalazište Virovitica - Korija posljednje u nizu koje je te godine istraživao Institut za arheologiju¹. Istraživanja su se odvijala od 21. listopada do 5. studenog 2005. na dijelu preventivno zaštićenog lokaliteta kojim prolazi buduća cesta, od stacionaže 5+420 do 5+700 km². Površinski nalazi, prikupljeni na nalazištu Korija prigodom arheoloških rekonosciranja, upućivali su na postojanje srednjovjekovnoga i prapovijesnog naselja. Zaštitnim istraživanjem pronađeni su ostaci prapovijesnog naselja, a elementi postojanja srednjovjekovnog nalazišta na ovome mjestu nisu ustanovljeni (Tkalčec 2005).

Lokalitet Virovitica - Korija smješten je na poljoprivrednom području sjeverno od magistralne ceste Virovitica - Koprivnica, a udaljen je oko 3,5 km od središta grada. Nalazi se u ravnici, na tek blago povišenom položaju, prosječne nadmorske visine 116,70 m. Vidno povišeni tereni zamjećuju se sjevernije i zapadnije od lokacije obuhvaćene zaštitnim arheološkim istraživanjem. Koriji susjedni arheološki lokaliteti, registrirani u proljeće 2005. prigodom ciljanog pregleda terena buduće trase obilaznice, nalaze se: oko 200 m jugozapadno - prapovijesni lokalitet Virovitica - Kiškorija sjever, te oko 500 m istočnije - prapovijesni lokalitet Virovitica - Batalije.

Istraživanja su provedena na čitavoj površini građevinske zone buduće ceste, širine oko 18 m, a u dužini od 280 m, na osnovi koordinatne mreže postavljene u smjeru sjever-jug (kvadrant 5 x 5 m) i podjele na sektore po 20 m, što ukupno čini 14 sektora. Sva su mjerenja obavljena totalnom geodetskom stanicom i vezana na apsolutni geo-koordinatni sustav.

Ostatke prapovijesnog naselja predstavljaju objekti i tvorevine čija je koncentracija zabilježena u sektoru III, sporadično u sektorima II i IV (sl. 1). Dalje prema istoku zabilježeni manji plići ukopi i tvorevine vjerojatno pripadaju prirodnim ili recentnim pojavama, stoga se u ovome tekstu iznose podaci o tvorevinama koje potječu iz prapovijesnog razdoblja.

Humusni sloj na čitavom terenu predstavlja orana smeđa ilovača, a u zapadnome dijelu sektora I te u dijelu sektora IV i V ispod SJ 001 nalazi se naplavinski sloj SJ 002. To je sterilni sloj sivožute ilovače, naplavine iz zapadnije i sjeverozapadnije smještenoga drenažnog kanala. Na ostalim dijelovima terena ispod oranog humusa javlja se zdravica, žuta ilovača sa svjetlije sivim žilama SJ 003. Na pojedinim su mjestima u zdravici zamijećene prirodne nakupine granula željeznih oksida.

U sloju zdravice ocrtavale su se mrlje zapuna arheoloških tvorevina.

SJ 004/005 - □F7, zapuna (SJ 004) svjetlosiva ilovača. Zamijećena je na 116,42 m n/m. Najdublja točka: 115,92 m. Dimenzije mrlje zapune su 1,89 x 0,80 m. Iskopavanjem je definiran ukop (SJ 005) dimenzija 2,06 x 1,23 m.

Nedaleko nje, u □F8 nalazila se manja mrlja nepravilnog oblika, promjera oko 0,70 m - SJ 006/007, čija se zapuna sastojala od žutosmede ilovače. Zamijećena je na 116,44 m; najdublja točka: 116,21 m. Iskopavanjem je definiran ukop dimenzija 0,45 x 0,36 m.

Na razmeđu sektora II i III, u jugoistočnome dijelu u □C9, smješten je veći objekt SJ 008/009. Zapunjen je žuto-smeđom ilovačom. Zamijećen je na 116,51 m, a najdublja točka mu je 115,94 m. Dimenzije mrlje zapune su 2,75 x 2,25 m, a ukopa 2,75 x 2,12 m.

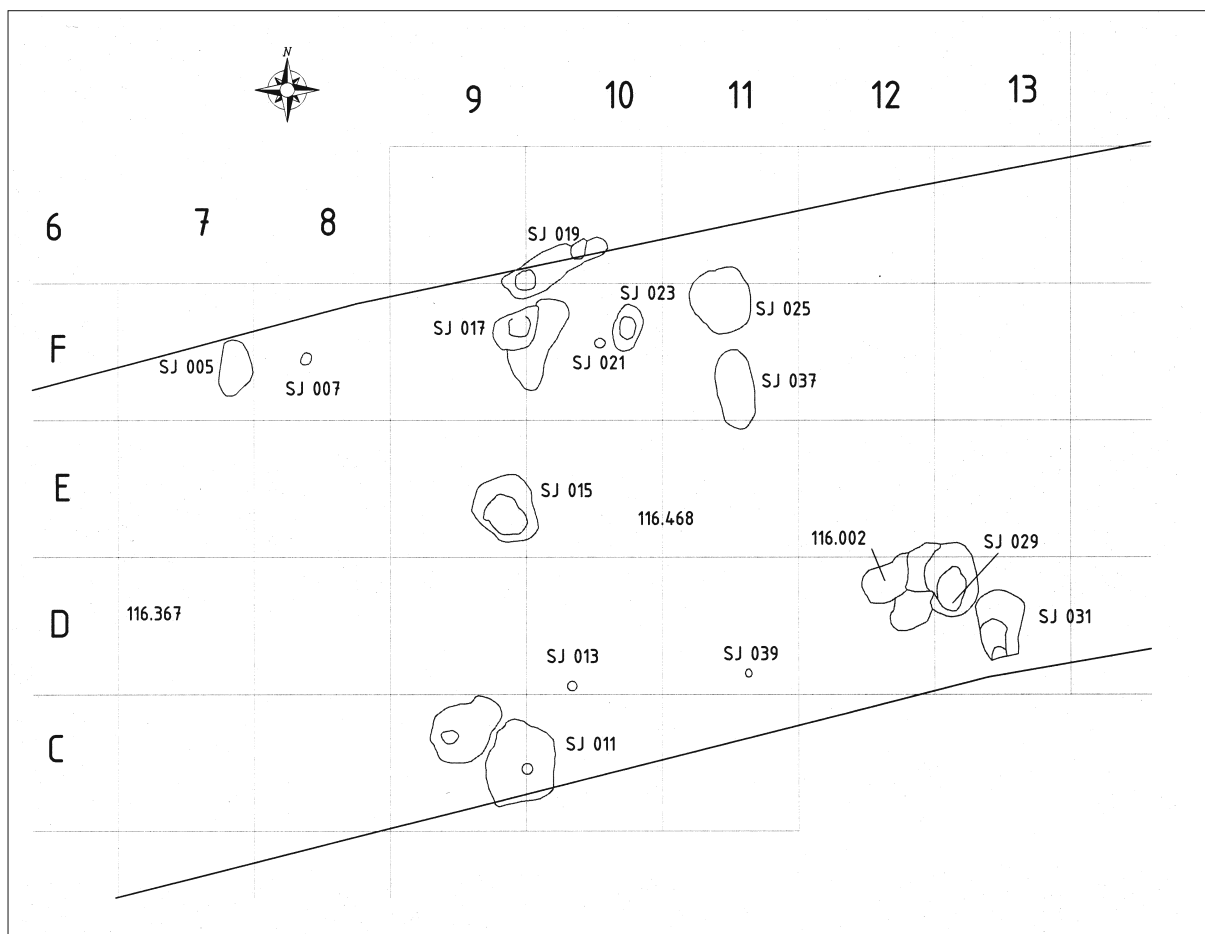
Njegova se mrlja spajala sa sljedećim objektom SJ 010/011 u □C9/C10 te postoji mogućnost da su obje jame izvorno pripadale jedinstvenome objektu.

Tvorevina SJ 010/011 zapunjena je smeđom ilovačom, zamijećena je na 116,48, a najdublja joj je točka 116,14 m. Dimenzije mrlje zapune su 1,55 (ulazi u profil na jugu) x 1,91 m. Proširen je iskop i definiran ukop dimenzija 3,27 x 2,68 m. U zapuni je pronađena gotovo u cijelosti očuvana mala keramička posuda (PN 1 na 116,356 m).

U □D10 nalazila se manja, plitka tvorevina SJ 012/013, žuto-smede zapune. Zamijećena je na 116,45 m,

1 Radovi su financirani od strane naručitelja Ministarstva kulture RH; investitor Hrvatske ceste d.o.o.

2 Stručnu ekipu su iz Instituta za arheologiju činile: voditeljica istraživanja mr. sc. Tatjana Tkalčec i dr. sc. Tajana Sekelj Ivančan, zamjenica, zatim su sudjelovale vanjske suradnice dipl. arheologinje Aleksandra Pačić i Kristina Vodička (Konzervatorski odjel u Požegi) te apsolventice arheologije Josipa Caričić, Nikolina Antonić i student Dalibor Kereša. U radovima je sudjelovalo 15 radnika iz okolice Virovitice. Istraživanja su obavljena u suradnji s Gradskim muzejom Virovitica.

Sl. 1. Situacijski plan sektora III s ucrtanim ukopima prapovijesnih objekata (snimak: A. Paić)

Fig. 1. Site plan of sector III with marked in prehistoric objects (drawing by A. Paić)

a najdublja točka joj je 116,34 m. Dimenzije nepravilno kružne mrlje zapune su 0,84 x 0,95 m.

U □E9/E10 zamijećen je na 116,47 m veći objekt SJ 014/015, žuto-smeđe zapune koja je sadržavala mnoštvo prirodnih konkreција željeznih oksida (sl. 2). Dimenzije mrlje zapune su 2,91 x 2,06 m. Zapuna se isticala kao nejasna mrlja u okolnom žućem tlu, a iskopavanjem je definiran ukop dimenzija 2,47 x 2,67 m, najdublje točke: 115,96 m.

U □F9/F10 nalazila se SJ 016/017, žuto-smeđa zapune. Zamijećena je na 116,45 m, a najdublja točka je 115,98 m. Dimenzije mrlje zapune su 3,36 x 2,41 m, a ukopa 3,43 x 2,36 m.

Još jedan veći objekt žuto-smeđe zapune pronađen je u na 116,44 m □F10/G10/G9 - SJ 018/019. Dužina mrlje zapune (istok-zapad) je 3,86 m, a širinom izlazi iz građevinske zone i ulazi pod sjeverni profil sektora III. Najdublja točka: 116,09 m

U □F10 pronađen je manja ovalna tvorevina (ostatak stupa (?)) SJ 020/021, zapunjena sivo-smeđom zemljom. Zamijećena je na 116,44 i seže do 116,30 m. Dimenzije mrlje zapune su 0,32 x 0,53 m, a ukopa 0,35 x 0,40 m.

Nedaleko SJ 020/021 u □F10 nalazila se veća tvorevina izduženog ovalnog tlorisa SJ 022/023, zapunjena žuto-smeđom ilovačom. Vrh joj je na 116,42, a dno na 115,97 m. Dimenzije mrlje zapune bile su 1,76 x 0,98 m, a ukopa 1,72 x 1,04 m.

Dalje prema istoku u □F11/G11 pronađena je tvorevina SJ 024/025, žuto-smeđe zapune. Zamijećena je na 116,41 m, a dno joj je na 116,01 m. Dimenzije mrlje zapune su 2,54 x 2,58 m, odnosno ukopa 2,50 x 2,21 m.

Južno u □F 11/E 11 smještena je SJ 036/037, vrlo sterilne zapune žuto-smeđe boje. Unutar nje, na sjevernome dijelu nalazila se kružna mrlja tamnije boje SJ

026/027, dimenzija 0,88 x 0,96 m, čije je dno bilo na 116,24 m. SJ 036 je zamijećena na 116,41 m, a najdublja točka joj je 116,18 m. Mrlja zapune je bubrezastoga tlocrta dimenzija 3,03 x 1,07 m. Iskopavanjem je definiran ukop SJ 037 dimenzija 2,93 x 1,39 m.

Dimenzijama najveći objekt je SJ 028/029 u □D-E/12-13. Nepravilnog je oblika, kružni s «krakovima» koji su bili zapunjeni ilovačom svjetlije boje, za razliku od središnjeg dijela objekta čija se zapuna tamnije isticala. Južna istaka vrlo je plitka, zapadna duboka. Vrh objekta je zamijećen na 116,54 m, a najdublja točka je 116,00 m. Dimenzije mrlje zapune su 3,57 x 4,98 m, a iskopavanjem je definiran ukop dimenzija 3,33 x 4,11 m.

Neposredno uz taj objekt pronađena je u □D 13 tvorevina ovalnog izduženog tlorisa, SJ 030/031. Zapuna se sastojala od rahle crvenkasto-smeđe ilovače. Zamijećena je na 116,56, a najdublja joj je točka 115,99 m. Dimenzije mrlje zapune su 2,48 x 1,57 m, a ukopa 2,48 x 1,78 m.

Od desetak većih objekata (nepravilnih oblika, dimenzija do 3 x 2,5 m) i četiri manjih (vjerojatno ostataka stupova ili nekih manjih ukopa) tek je tri objekta obilovalo keramičkim materijalom (SJ 008, SJ 010, SJ 028), dok su u ostalima pronađeni sporadični nalazi keramike i lijepa. Na osnovi fature i oblika keramičkih posuda lokalitet preliminarno možemo opredijeliti u razdoblje kasnog neolitika ili ranog eneolitika, kasne faze sopotske kulture³.

3 Zahvaljujem kolegici mr. sc. Jacqueline Balen iz Arheološkog muzeja, Zagreb na pomoći pri determinaciji materijala. Obradu lokaliteta obavio će mr. sc. J. Balen koja je vodila zaštitna istraživanja lokaliteta Virovitica-Đurad zapad, istodobno kada su se odvijala istraživanja Korije te je posjetila lokalitet Koriju u više navrata i pružila korisne savjete u svezi samoga lokaliteta, a posebice u svezi preliminarnoga vremenskog opredjeljenja. Originalni dokumentacije lokaliteta Korija predani su u Arheološki muzej kolegici J. Balen radi stručne i znanstvene obrade.

Sl. 2. Ukop SJ 015 u □E9 (foto: T. Tkalčec)

Fig. 2. Feature SU 015 in □E9 (photo by T. Tkalčec)

Koriji najbliže nalazište iz razdoblja kasnoga neolitika, na kojem su provedena arheološka istraživanja, predstavlja kasnoneolitičko naselje na položaju Bačarov jarak, južno od Špišić Bukovice (Jančevski 1990; Salajić 2001, 29). Zatim, podalje u šumovitim bilogorskim brdima južno od Virovitice istraživano je nalazište sopotske kulture na položaju Veliki cimer kod Jasenaša (Minichreiter 1985, 44; Minichreiter 1986, 81; Marković, Salajić 1989).

Prapovijesno naselje na lokalitetu Virovitica-Korija vjerojatno se pružalo uzdužno u smjeru SZ-JI, a trasa buduće obilaznice je zahvatila tek njegov manji dio. Na osnovi konfiguracije terena te naplavinjskih slojeva, možemo naslutiti kako se u prapovijesti naselje formiralo na nešto povišenoj gredi između dviju depresija i uz vodotok koji je u vrijeme egzistencije sopotskog naselja vjerojatno tekao duž zapadnije osi naselja, možda dijelom na položaju današnjeg reguliranog kanala. Istraživanje tog nalazišta prilog je arheološkoj topografskoj karti naseljenosti virovitičkoga kraja u razdoblju kasnog neolitika i ranog eneolitika, a znanstvena će obrada svakako dati daljnji doprinos poznavanju života nosilaca kasne faze sopotske kulture na prostoru sjeverne Hrvatske.

Literatura

- Jančevski S. 1990, Rezultati arheološkog iskopavanja na lokalitetu „Bačarov jarak“ u Špišić Bukovici na magistralnoj trasi plinovoda Virovitica-Kutina, ObavijestiHAD 22(1990)3, Zagreb, 29-31.
- Marković Z, Jančevski, S., 1989, Zaštitna iskopavanja na lokalitetima u šumi Veliki cimer (Jasenaš kod Virovitice), ObavijestiHAD 21(1989)1, Zagreb, 19-21.

Minichreiter K. 1985, Rekognosciranje terena općine Virovitica, GSM, br. 50-51, god. 19-20, Vukovar 1984-1985, 41-51.

Minichreiter K. 1986, Pregled arheoloških nalaza na području općine Virovitica, Virovitički zbornik 1234-1984, Virovitica, 81-98.

Salajić S. 2001, *Arheologija virovitičkog kraja*, Gradski muzej Virovitica, Virovitica kolovoz-listopad 2001.

Tkalčec T. 2005, Izvješće o zaštitnom arheološkom istraživanju lokaliteta Virovitica - Korija 21.10.2005. -5.11.2005., Zagreb, Institut za arheologiju, studeni 2005.

Summary

The Virovitica-Korija site is situated in the agricultural zone north of the Virovitica-Koprivnica road, approximately 3,5 km from the centre of the town. Rescue excavations were performed on the entire surface of the construction zone of the planned western Virovitica ring-road, approximately at 18 m wide and 280 m long, based on a co-ordinate network placed in the north-south direction (5 x 5 m quadrant), and divided into 20 m sectors, forming a total of 14 sectors. The remains of the prehistoric settlement are represented by structures and artefacts concentrated in sector III and sporadically in sectors II and IV (Fig. 1). The smaller and shallower sunken features and artefacts found further east are probably natural or recent phenomena.

Out of about ten larger features (irregular in form, dimensions up to 3 x 2,5 m) and four smaller features (probably the remains of pillars or smaller pits) only three features were rich in pottery finds (SU 008, SU 010, SU 028), while in others sporadic finds of pottery and daub (Fig. 2) were discovered. Based on the facture and form of the ceramic vessels, the site can preliminarily be dated to the late Neolithic or early Aeneolithic, the late phase of the Sopot Culture. The prehistoric settlement probably extended longitudinally in the NW-SE direction, and the designated route of the planned ring-road included only a minor part.